

WEVEN AAN SAMENLEVEN: OPBOUWERK IN EEN HEDENDAAGS PERSPECTIEF

H. BROEKMAN ; P.W. VOOGT

1. Inleiding

Het opbouwwerk ontwikkelt zich sinds jaar en dag langs twee lijnen. De ene lijn is die van bestrijding van achterstand bij sociaal economisch zwakke groeperingen. Het is de traditie van buurtwerk, woonomgevingverbetering en integratiebevordering. Groepen die initiatieven ontwikkelen op gebied van leefbaarheid en sociale samenhang krijgen steun van het opbouwwerk. De andere lijn is die van het positioneren van voorzieningen en diensten in een bepaald werkgebied of voor een bepaalde doelgroep. De opgave aan deze kant van het opbouwwerk is het afstemmen van vraag en aanbod van institutionele voorzieningen.

Rond het jaar 2000 zet het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) een meerjarig project op dat beide lijnen samen brengt. Het project met de naam "Weven aan Samenleven" is een poging om het vigerende opbouwwerk te prikkelen. Prikkelen tot koersverandering, prikkelen tot verleggen van aandacht. Om te breken met de neergaande trend van het aanhoudend kwaliteitsverlies in de beroepsuitoefening van het opbouwwerk.

Waarom was dat nodig ?

Het Landelijk Centrum Opbouwwerk, bij monde van haar directeur Wil van de Leur, schuift de volgende visie als drijfveer naar voren.

De bevolkingsamenstelling verandert binnen een context van sociaal economische verschuivingen. Dit gaat gepaard met schaalvergroting in allerlei sectoren van de maatschappij. Deze drie onderling verbonden bewegingen resulteren in verwaarlozing van de menselijke maat, verbroken sociale verbindingen, anomie en 'mismatch' tussen instellingen en gebruikers ervan.

"In de staande sociale architectuur zijn mensen, burgers een 'factor', maar wat zich aftekent is de noodzaak van een sociale architectuur waarin mensen, burgers een positie kunnen ontwikkelen als 'actor' als producent en co-producent van leefbaarheid en kwaliteit van het bestaan. Dit vraagt om een veeljarige, betrokken en competente investering in het support en de schraging van coöperatieve initiatieven van mensen, burgers die verantwoordelijkheid willen nemen voor de kwaliteit van het (samen)leven en bestaan op velerlei terrein. Een investering die uit de aard der zaak niet tot verantwoordelijkheid gemaakt kan en mag worden van macro- instanties en - instellingen." (Het A.B.C. van de Maatschappelijke Uitdaging, opgenomen in de lezing van Wil van de Leur tijdens de conferentie over Weven aan samenleven, afgedrukt in het tijdschrift MO/Samenlevingsopbouw maart 2005, no. 204, pag. 53)

Schaalvergroting en afgeleide fenomenen zoals toegenomen beheersingstreven door managers, lijken in dit denken de oorzaken. Afbouw van de verzorgingstaat, toename van inkomensverschillen, de katalysatoren. Vergrijzing, ontgroening en etnische diversiteit, belemmeren snelle oplossingen.

Trouw aan de traditie van zelforganisatie en zelfbeheer schuift het LCO kleinschalige sociale arrangementen als antidotum naar voren. Maar niet kleinschaligheid om wille van die schaal op zich. Kleinschaligheid als menselijke maat, om de eigen inbreng van de burger tot zijn recht te laten komen. De overzichtelijke

schaal en regie door de coöperende actoren staan voorop. De coöperatie fungeert hierbij als inspiratiebron.¹

Het is het LCO voorts te doen om vormen van zelfwerkzaamheid. Dus geen praatcircussen, interactieve bestuurstrajecten, geen buurtfeesten, geen regelwijziging van de instanties, maar productiecollectieven. In arbeid elkaars nieren proeven. Gericht handelend, in arbeidsdeling, om zo gezamenlijk een tastbaar alternatief scheppen. Arbeid als organiserend en emanciperend principe werd eerder met succes in het opbouwwerk in stelling werd gebracht. Zie de volgende voorbeelden:

- In het interbellum, tijdens de crisisjaren, organiseerde het Drents Opbouwwerk dienstbode cursussen, om zo jonge vrouwen een positie op de arbeidsmarkt [in het Westen] te laten verkrijgen.
- Tijdens de jaren vijftig en zestig werden in Nederland honderden dorps- en wijkcentra gesticht. Voor een deel moesten de bewoners zelf de bouw en inrichting financieren. Soms waren ze te arm. In zulke gevallen konden de bewoners met spade (grondwerk) of naald en draad (stofferij) aan de stichtingskosten mee betalen.
- In de jaren 'zeventig en tachtig zien we Gezondheidscentra en alfabetiseringsprojecten die door buurtbewoners uit de grond worden gestampt en vervolgens door beheerd worden.
- Alsook de recyclingsbedrijfjes welke medio tachtiger jaren als groen en collectief antwoord op stijgende werkloosheid geformuleerd worden door uitkeringsgerechtigden en lokaal opbouwwerk.

In de context van het project Weven aan Samenleven spitst Van de Leur kritiek toe op twee punten:

Opbouwwerkers hebben noodzakelijke handelingsruimte verloren door de inbedding in grote, algemene welzijnsinstellingen die op hun beurt uitermate strak aangelijnd worden met de gouden koorden (subsidie) waarover de wethouders beschikken. Dat strak en klein houden van het opbouwwerk manifesteert zich in de verregaande meet-regel en bemoeizucht van bestuurders.

Daarnaast hebben instanties zowel als professionals zelf, de neiging om zodra een project in eigenbeheer van burgers succesvol is, het over te willen nemen. Begeleidende opbouwwerkers neigen te vaak naar 'onteigening' van burgerinitiatieven.

Het Landelijk Centrum Opbouwwerk wilde in het project 'Weven aan Samenleven' drie eigenschappen van burgerinitiatief voor het voetlicht te brengen: menselijke maat, regie, arbeid. Voorts bepleit het LCO dat opbouwwerkers assistentie én innovatie combineren, daarbij sociale opbrengsten expliciet oproepen. Het LCO gebiedt voorts verzelfstandiging van actieve groepen, dus het vermijden van onteigening door het opbouwwerk of overname door de overheid.

2. Weven aan Samenleven: de praktijk

---

¹ Opnieuw, zie de eerdere opdracht aan P.W. Voogt in 1998 om een brochure over dit onderwerp te vervaardigen. (P.W. Voogt De kleine coöperatie, Landelijk Centrum Opbouwwerk, Den Haag, 1998)

Herfst 2000 nam de Tweede Kamer de motie Middel/Atsma aan, hiermee kwam voor het Landelijk Centrum Opbouwwerk er een extra financiële impuls van f 1,65 mln., waarmee het Werken aan Samenleven-project medio 2001 van start kon gaan.

Weven aan Samenleven heeft geresulteerd in publicaties, websites, conferenties, begeleiding en een toolkit. Onderscheiden werden deelprojecten die gericht waren op versterking van lokale initiatieven en deelprojecten die gericht waren op versterking van het opbouwwerk.

De deelprojecten die gericht waren op het versterken van lokaal initiatief waren sterk gefocust op het overdragen van burgerinitiatieven rond horizontale participatie:

- Een boek over plaatselijke leiders in de lokale samenleving: “Dragers en schragers. Sleutelfiguren in de lokale samenleving” (Hansje Galesloot; Instituut voor Publiek en Politiek / LCO, 2002);
- Aansprekende voorbeelden van burgerinitiatieven, waarbij de onderlinge samenwerking centraal staat werden gebundeld in “De Grote kleine Kansen atlas” (Peter W. Voogt, Harry Broekman; LCO 2003) met een websiteversie op <http://www.kansenatlas.nl> ;
- Een stimuleringstraject ‘Weven aan samenleven’, waarin 20 landelijk gespreide productie-initiatieven werden ondersteund door lokale instellingen. Belangrijke focus is hierin de ontwikkeling van de werkcoöperatie, waarin het sociale weefsel wordt versterkt door dat te verbinden aan de behoefte aan werk, ok voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt.

Een aantal deelprojecten waren gericht op het versterken van de positie van het opbouwwerk in de sociale infrastructuur:

- Aandacht voor de afrekencultuur van overheidswege en de vervreemding tussen burger en professional werd aan de orde gesteld in “Onteigening in tijden van vraagsturing en accountability. Opstellen over de gewenste verhouding tussen bewoners, overheden, instellingen en professionals.” (J.W. Duyvendak, G. van der Laan, L. Veldboer; Opbouwcahier nr 9, 2003);
- Het essay ‘Is het opbouwwerk op haar toekomst voorbereid’ wordt gepubliceerd, waarin aandacht wordt gevraagd voor kleinschalige productie-initiatieven en een heroriëntatie hierover door het opbouwwerk, mede in het licht van de introductie van de Wet Maatschappelijk Ondersteuning (Wmo). Ook de publicatie “Weven aan werk: werkcoöperaties” (Jaap van Leeuwen, Fred Stammeshaus; De Verandering / LCO, 2004); draagt aan deze discussie bij.
- Er wordt aandacht gevraagd voor ‘leuke initiatieven’ als andere invalshoek om maatschappelijke problemen aan te pakken. “Uit de kunst in de wijk. Artistieke verbeeldingskracht als antwoord op maatschappelijke vraagstukken.” (Sikko Cleveringa; Kunstenaars & Co / LCO, 2005) verschijnt. Het is bedoeld voor professionals die overwegen om artistieke kwaliteiten in te zetten op terreinen als de brede school, jongerenbeleid, integratievraagstukken en herstructurering van achterstandsgebieden.

Samenvattend: Het LCO ziet burgerinitiatief als belangrijk weermiddel tegen het verlies van de menselijke maat in een samenleving, die gedomineerd wordt door marktdenken, schaalvergroting, management- en afrekencultuur. Lokale initiatief ‘van onderop’ als uitgesproken vorm van samenlevingsopbouw, waarbij de menselijke maat, de eigen regie en de burger als producent (i.p.v. louter als consu-

ment) essentiële kenmerken zijn. Het LCO zet verscheidene deelprojecten op om deze initiatieven onder de aandacht te brengen. Dit levert ook een toolkit op die op internet te vinden is : <http://www.wevenaansamenleven.nl/rapport/rapport.php>

Deze nieuwe vorm van particulier initiatief is een aandachtsveld bij uitstek voor het opbouwwerk. Het maakt dan deel uit van de tweede hoofdtaak, die – zoals eerder geconstateerd – in de uitoefening van het beroep amper nog uit de verf komt, zulks in tegenstelling tot de eerstelijns buurtgerichte ondersteuningstaak. De strakke inkadering in het lokaal beleid en de doorgeschoten afrekencultuur, met als gevolg weinig handelingsruimte voor het opbouwwerk, ziet het LCO als belangrijke hindernissen voor die tweede hoofdtaak. Reden waarom het project Weven aan Samenleven ook hierop focust met diverse publicaties en presentaties met divers effect.

3. Evaluatie en perspectief

De vraag die uiteindelijk voorligt, is hoe ‘Weven aan Samenleven’ scoorde op de eigen doelen.

Als we het project, los van de indeling in deelprojecten, terugbrengen tot de hoofdlijnen gaat het om gepaarde veranderingsdoelen.

Het verbeteren van de werkomstandigheden van het opbouwwerk

- ‘Afrekenen’ met de doorgeschoten cultuur van accountability. Waarschuw-
wen voor onteigening en bekritisieren van vraaggerichtheid als dominant
perspectief.
- Op gang brengen van herwaardering van het opbouwwerk als professie en
het terugveroveren van handelingsruimte voor de individuele werkers.

Het verbeteren van de overlevingskansen van productie-initiatieven

- Ondersteuning van productie-initiatief door het opbouwwerk. Vergroten
van acceptatie bij werkgevers en financiers van opbouwwerkers, bewerk-
stelligen dat die steun prioriteit verdient.
- Erkenning van het belang van productie-initiatief voor de samenleving

Als we de voorlopige balans opmaken ziet het er als volgt uit.

De afrekencultuur op de agenda

Het Landelijk Centrum Opbouwwerk heeft een bijdrage geleverd om de doorge-
schoten ‘afrekencultuur’ op de agenda te plaatsen. De in bredere kring toegenomen
kritiek, zoals die van Jos van der Lans (“Koning Burger”, Augustus 2005) en
enkele faillissementen van welzijnsinstellingen, hebben het tij mee helpen keren.
Zo ook de gestegen welvaart en afnemende bezuiniging, waardoor de noodzaak
tot stringente afrekening iets minder wordt gevoeld. Instellingen stelden het be-
toog van Van der Laan, Duyvendak en Veldboer over accountability, onteigening
en vraagsturing op prijs. Deze brochure stak kritische professionals een riem on-
der het hart. Hun soms lokale en incidentele intuïtie dat het al een tijdlang de
verkeerde kant op gaat, werd op niveau getild en van een doortimmerde analyse
voorzien.

Maar heeft het ook geholpen ? Dat is in de eerste plaats moeilijk te beantwoorden
omdat de kwesties waartegen gefulmineerd wordt, zeer breed zijn en tientallen
invloeden ondergaan. Eén of twee zulke brochures zijn slechts korreltjes zand in
de machinerie. Voorts, inmiddels aangeland in 2008, blijkt de situatie complexer
geworden. Aan de ene kant erkennen politici steeds vaker dat regelzucht en cijfer-
fetisjisme te ver werden doorgevoerd. Aan de andere kant zijn gedetailleerde
formulieren en verantwoordingen tot twee plaatsen achter de komma, zeker niet

uit het veld verdwenen. Op lagere bestuurlijke niveaus blijken bureaucratische praktijken zich hardnekkig te handhaven, met instemming van overigens dezelfde politici die anderdaags cijferzucht relativeren. Daarbij zijn de ontwikkelingen rond de Wet Maatschappelijke Ondersteuning evenmin hoopgevend. Het geïntroduceerde aanbestedingscircus voor de thuiszorg laat zien hoezeer de administratieve ballast voor uitvoerende instellingen toeneemt. Met nu als reëel risico om helemaal van een koude kermis thuis te komen en de aanbesteding mis te lopen.

Maatschappelijke herwaardering van het opbouwwerk

Het belang van het opbouwwerk voor de aanpak van de ‘sociale dimensie’ in de wijk wordt bestuurlijk recent weer meer onderkend (zie o.m. WRR rapport “Vertrouwen in de buurt”, en vernieuwing van de wijkaanpak door minister Vogelaar). Het project Weven aan Samenleven viel in een kabinetsperiode waarin het vrijwilligerswerk zich kon verheugen in hernieuwde maatschappelijke belangstelling en waardering. Het ‘jaar van de vrijwilliger’, verruiming van de fiscaal vrijgestelde vergoeding, de nadruk op civil society in het kader van de WMO. Die trend lijkt zich door te zetten. Zo wordt er bij gemeenten inmiddels meer nagedacht over vrijwilligersbeleid en de noodzaak van ondersteuningsfaciliteiten (in het kader van de WMO). Het tijdelijk ondersteunen (en dus aandacht voor verzelfstandiging) komt eerder in het vizier.

Wat zullen de gevolgen zijn als de gemeenten in de nabije toekomst het opbouwwerk c.q. welzijnswerk steeds meer volgens hetzelfde concurrentieprincipe gaan aanbesteden? De administratieve belasting zal toenemen (offreren en verantwoord) terwijl alle ‘franje’ als eerste sneuvelt in de concurrentieslag: vrije ruimte om in te spelen op lokale ontwikkelingen, deskundigheidsbevordering van de werkers, investeren in duurzame kennis van en relaties in de wijk.

Of mogen we hopen op tijdig zelfinzicht van de overheid, nu bijvoorbeeld blijkt dat de voortvarendheid van het lokaal bestuur bij aanbesteding van de thuiszorg wel erg ver doorschiet met een bezuiniging van 20%? Reden waarom het rijk nu weer deels corrigerende wetgeving afkondigt.

Ondersteuning van het productie-initiatief door het opbouwwerk

Het Landelijk Centrum Opbouwwerk heeft met dit Weven aan Samenleven-project bijgedragen aan de toegenomen goodwill van de werksoort. Minder zichtbaar zijn resultaten als verbreding van de handelingsruimte van de werkers, of versterking van de infrastructuur rond het opbouwwerk zoals meer scholingmogelijkheden.

Productie-initiatief wordt door het opbouwwerk zelf nog maar amper als perspectiefvol werkveld gezien. In weerwil van de eloquente wijze waarop Wil van de Leur de noodzaak daarvan als volgt verwoordde:

“De sociale architectuur van onze samenleving is door tomeloze schaalvergroting in onbalans geraakt en dringend toe aan vernieuwing. Om daar verandering in te brengen is een kanteling nodig van beleid naar facilitering en support én een vernieuwde samenlevingsopbouw waarbinnen voor langere tijd wordt geïnvesteerd in kleinschalig Weven aan samen leven’.”

Erkenning van het belang van productie-initiatieven

Onderzoek werd in het project gedaan vanuit een tweetal redenen. Enerzijds om de ontvankelijkheid c.q. het maatschappelijk draagvlak voor zo’n sociaal economisch burgerinitiatief te vergroten. Anderzijds om kennis op te doen hoe in de praktijk zo’n initiatief te begeleiden naar zelfstandigheid. De opgespoorde en voor een deel begeleide lokale productie-initiatieven werden benoemd en ten-

toongesteld als zinnige, moderne vormen van samenlevingsopbouw. De communicatie hierover werd gericht op een uiteenlopend publiek van burgers, opbouwwerkers, welzijnsmanagers, lokale en bovenlokale politici. De atlas, de website en het boek over de vrijwilligers (Dragers en Schragers) hebben hier aan bijgedragen.

De encyclopedie, later atlas genoemd, van 60 initiatieven bood een breed, bont en vrolijk overzicht van kleinschalige productie-initiatieven, geleverd door zo'n anderhalf dozijn 'verslaggevers'. Het geheel werd voorzien van analyses vanuit een viertal invalshoeken juridisch, organisatorisch, financieel en vanuit 'de ingewikkeldheden door de eigen aard'.

De publicatie werd gewaardeerd, vanwege zijn verrassende bundeling en inzichtgevend analyses. De auteurs bereikte geen enkele negatieve reactie. Hetgeen eigenlijk tegelijkertijd een dodelijke opmerking is: de 288 pagina's verontrusten niemand. Bij elkaar een fraaie foto, een groepsportret, dat als een bladzijde in een magazine zo weer om te slaan valt. Gebrek aan respons is wat min of meer ook geschiedde met de publicatie 'Dragers en Schragers' waar Hansje Galesloot van het IPP 10 vrijwilligers kundig en enthousiast voor het voetlicht bracht.

Kortom Weven aan Samenleven scoorde op twee van vier beoogde doelen: het aandacht vragen voor verslechterende werkomstandigheden van het opbouwwerk en het promoten van productie-initiatief als hedendaagse vorm van samenlevingsopbouw.

Wat betreft het herwaarderen van het opbouwwerk werden weinig concrete successen geboekt, hoewel wel aangesloten werd bij een algemene trend die opbouwwerk als positieve factor in de wijk ziet.

Echter, op het meest cruciale onderdeel, het opbouwwerk koppelen aan productie-initiatief, kan niet van succes gesproken worden. Weinig tot geen instellingen met een opbouwwerkfunctie hebben door het project in hun werkprogramma's een zwaartepunt aangebracht voor kleinschalige productie-initiatieven. Dat kwam door de volgende oorzaken:

- Het ging om een top-down-project
- Er werd te kritisch gereflecteerd op het opbouwwerk als werksoort: stroop is beter dan azijn.
- Er werden te weinig kansen benut om ook krachtige bewoners te betrekken (het achterstandsdenken is sterk geworteld in de werksoort).
- De aandacht voor territoriale inzet was te dominant, terwijl arbeidsmarktbeleid niet buurtgebonden is.
- Er waren te weinig goede praktijken te recrutereren; de meeste betrokken ondernemingen waren te fragiel

4. Een nieuw perspectief

Tot zover de verpakking en de evaluatie daarvan. Laten we nog eens kijken naar de inhoud. Biedt die inspiratie en perspectief? We doen dat in eerste instantie aan de hand van het model van Baert en Rothman. Baert ontvouwt drie concepties van professioneel werk in de samenlevingsopbouw. Die typologie werd geïnspireerd op het model in drievoud van Jack Rothman dat deze voor het eerst in 1968 op een conferentie in San Francisco lanceerde. Dat model dat eind jaren '90 voor

de Vlaamse situatie licht werd bewerkt en geactualiseerd, reflecteert in essentie dezelfde driedeling in typen opbouwwerk die Rothman benoemde veertig jaar geleden in de States. Ook in Nederland werd regelmatig het werk van opbouwwerkers de afgelopen vier decennia met dezelfde driedeling aangeduid. Zo werd in de tweede druk van het Handboek van Broekman in 1998 die driedeling van Rothman opgenomen met o.m. het commentaar dat de typologie functioneel blijkt voor het bepalen van een eigen mix-strategie. Het gaat om drie ideaaltypen: Lokale netwerkvorming, participatieve beleidsplanning en sociale actie. Die driedeling van Baert / Rothman helpt ons om de implicaties van het project en de intenties van het Landelijk Centrum Opbouwwerk, beter aan te duiden.

(Schema als illustratie op linker pagina plaatsen)

Factoren	Lokale netwerk- vorming	Participatieve beleidsplanning	Sociale actie
1 Aannames over de samenleving en de sociale problemen	Traditionele kaders eroderen, zwakken worden zwakker	De werking van de markt moet gecorrigeerd worden, participatie in beleid vergroot het draagvlak van maatregelen	Groepen worden buitengesloten en achtergesteld
2 Doelorientatie	Sociale samenhang en integratie	Sturen van sociale relaties en bevorderen van solidariteit	Gelijke kansen en toegang
3 Burgerrollen	Klant van formele netwerken en partner in informele	Kiezer die delegeert en partner in beleidsconstructie	Rechthebbend klant van diensten en partner in sociale opbouw
4 Basisregie voor verandering	Via empowerment vergroten van probleemoplossend vermogen	Dossiervorming en beargumenteerde bespreking	Rechten afdwingen via vorming van belanghebbende groepen.
5 Voornaamste medium om sociale verandering te bevorderen	Taakgerichte groepen van lotgenoten	Onderzoek en informatiehantering	Druk uitoefenen via publiciteit en politiek; aanspannen van processen
6 Doelgroep Omschrijving	Mensen die suboptimaal participeren	Geografische gebieden	Gediscrimineerden, slachtoffers, zwak beschermden
7 Mandaat of de relatie tot de machts uitoefening	Samenwerken op basis van overeenstemming	Overheid neemt initiatief en beslist	Een tegenmacht wordt georganiseerd en in stelling gebracht
8 De rollen en positie van de deskundige	Groepswerker, vormingswerker, dienstverlener, coordinator	Onderzoeker, ontwerper, gespreksmoderator	Activist, Advocaat, onderhandelaar

Het vierde type

De kritiek op het vigerende opbouwwerk van het Landelijk Centrum Opbouwwerk kan samengevat worden dat elk der drie typen deels sleets zijn, te weinig inspiratie bieden. Deels dat de werkers in de typen (1) en (2) te veel meegesleept worden om zaken als agenda, deadlines, belangen, resultaatvaststellingen en definities van het probleem door financier en andere beleidsmakende actoren laten bepalen – i.p.v. door de burgers met wie en voor wie ze werken. Deels dat in sociale actie te eenzijdig een verticale, rechten opeisende inslag zit, terwijl het ook om opbouw, ontwikkeling, zelf de handen uit de mouwen steken gaat.

Eigenlijk komt uit ‘Weven aan Samenleven’ een vierde type naar voren dat de bloedarmoede van het actuele opbouwwerk ten einde kan brengen. Dat vierde type beschrijven wij hieronder op eigen gezag, - het werd nooit zo tijdens het project benoemd. Daarbij wijzen we op een extra bron die Baert ook terloops meldt. Bij zijn beschrijvingen van burgerrollen in de drie concepties maakt hij melding van de rol als partner. Respectievelijk als partners in informele netwerken (Lokale netwerkvorming); partner in de beleidsontwikkeling (Participatieve beleidsplanning) en partner in de maatschappelijke opbouw (‘Sociale actie). Dat begrip partner werd ontleend aan het dwarse, intelligente en te weinig gebruikte boek van Van Houten en Von Meijenfeldt over participatie. Anders echter dan Baert vullen die auteurs die rol vooral in als producent. Het boek van Van Houten en Von Meijenfeldt is vooral ook een pleidooi om in de samenlevingsopbouw het maken/doen/vervaardigen/ door de burger een kans te geven. Co-producent zijn met name ook in Publiek Private Samenwerkingconstructies.

Dit partnerschap bij ‘werk in uitvoering’ kan gezien worden als de kern van het vierde model van samenlevingsopbouw waar de opbouwwerkers toe uitnodigt worden. Een uitnodiging voor opbouwwerk nieuwe stijl.

(Schema als illustratie op linker pagina plaatsen)

	FACTOREN	HET VIERDE CONCEPT 'PRODUCTIE-INITIATIEVEN'
1	Aannames over de samenleving en de sociale problemen	De heterogener geworden samenstelling van de bevolking versterkt tekorten aan groepsbinding. Instituties opereren teveel naar binnengekeerd en veronachtzamen de menselijke maat. Bij mensen is er -in algemene zin gesproken- een toegenomen focus op eigenbelang.
2	Doeloriëntatie	Herverdeling van verantwoordelijkheden en taken tussen overheid en burger, markt en particulier initiatief. Verbinden op een manier die potenties ontkent en alternatieven ontsluit.
3	Rol van de burger	Co-producent, partner in een coöperatief productieproces
4	Basisstrategie voor verandering	Kleinschalige zelforganisatie in eigen regie, waarbij eigen belang (Baat) en maatschappelijke opbrengsten (Nut) gecombineerd worden.
5	Het voornaamste medium om sociale verandering te bevorderen	Faciliteren van associaties van Baat & Nut
6	De doelgroepomschrijving	Burgers van uiteenlopende achtergrond die in initiatiefgroepen, baat en nut willen laten samenvallen bij het werk aan hun belangen.
7	Mandaat of relatie tot de machtsuitoefening	Constructieve samenwerking met overheid en begeleidende instellingen, onder voorwaarde dat deze afzien van onteigening, daarentegen de steun richten op verzelfstandiging.
8	Rollen en positie van de deskundige	Adviseur verzelfstandiging, 'ontbrekend groepslid', bruggenbouwer, coach.

GEBRUIKTE LITERATUUR

Baert H.

Concepten van samenlevingsopbouw. In H. Baert e.a. Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen

Brugge, uitgeverij Die Keure, 2003 (2e druk) pp 23-40 isbn 90 59581636

Boonstra N. e.a.

Toekomstverkenning ten behoeve van een beroepenstructuur in zorg en welzijn
Utrecht, Verwey-Jonker Instituut Publicaties, 2004, ISBN 90-5830-152-4.

Broekman H.

Handboek Methoden, technieken en terreinen

Gradus Hendriksstichting Den Haag, 1998 (2e druk).

Cleveringa S.

“Uit de kunst in de wijk. Artistieke verbeeldingskracht als antwoord op maatschappelijke vraagstukken.”. Kunstenaars & Co / LCO

Den Haag LCO, 2005. 9076267073

Draaisma J. e.a.

“Gereedschap voor de actieve burger. Timmeren aan gezamenlijk initiatief.”

De Verandering / LCO, 2005); Rapport opgenomen <http://www.samenleven.nl>

Duyvendak J.W.

Het belang van een derde logica

MO/Samenlevingsopbouw maart 2002, no. 191/192 pag.51-56

Duyvendak J.W., G. van der Laan, L. Veldboer

“Onteigening in tijden van vraagsturing en accountability. Opstellen over de gewenste verhouding tussen bewoners, overheden, instellingen en professionals.”

Den Haag, Gradus Hendriksstichting, Opbouwcahier nr 9, 2003; isbn 9072846206

Galesloot H.

“Dragers en schragers. Sleutelfiguren in de lokale samenleving”

Amsterdam/Den Haag, Instituut voor Publiek en Politiek / LCO, 2002 isbn 90 64734097

Hartman I.

Burgerinitiatieven: gemobiliseerde participatie

TSS, oktober 2004, pp 10 - 13

Houten H.J. van, F.D. von Meijenfeldt

Integraal participatiemanagement – een strategische herdefinitie van democratie en burgerschap-

Den Haag, uitgeverij VUGA, 1992, isbn 90 52501645

Huurenkanp, M., E. Tonkens, J.W. Duyvendak

“Wat burgers bezielt- burgerinitiatieven in civil society”

Den Haag, NICIS, 2006 isbn 907738944X

Kremer M., Verplanke L. Opbouwwerkers als mondige professionals . De praktijk van accountability, marktwerking en vraaggericht werken op het lokale niveau.

Den Haag, Gradus Hendriksstichting, Opbouwcahier nr 10, 2004; isbn 9072846222

Lans, J. van der

“Koning Burger” Koning Burger- Nederland als zelfbedieningszaak
Amsterdam, uitgeverij Augustus / 2005 ‘ISBN-13: 9789045703633

Leeuwen J. van, Fred Stammeshaus

“Weven aan werk: werkcoöperaties”;
De Verandering / LCO, 2004 (Onderzoeksrapport)

Leur, W. van de

Het A.B.C. van de Maatschappelijke Uitdaging, lezing tijdens de conferentie over Weven aan samenleven, MO/Samenlevingsopbouw maart 2005, no. 204.

Leur, W. van de

De valkuilen van de pragmatiek
MO/Samenlevingsopbouw maart 1993, no. 110, pag.29-31

Rothman J.

A very personal account of the intellectual history of community organization
In: Jack Rothman e.a. Reflections on community organization, pag 215-234
Itasca Illinois, 1999 isbn 0875814166

Voogt, J.C.

“Innovatiestrategieën” in Van Wieringen cs. Organisatie van scholen, pag. 187
Apeldoorn, uitgeverij Garant, 2004 isbn: 9789044116618

Voogt P.W.

De kleine coöperatie,
Landelijk Centrum Opbouwwerk, Den Haag, 1998.

Voogt P.W., Broekman H.

“De Grote kleine Kansen atlas”
Den Haag, LCO 2003, isbn 9073837251 (websiteversie op
<http://www.kansenatlas.nl>)

Wetenschappelijk Raad voor het Regeringsbeleid

De verzorgingsstaat herwogen
Den Haag, WRR, 2006 isbn 9789053569269

Wit C. de (coördinator)

The Netherlands. In H. Campfens Community development around the world – practice, theory, research, training pp 135-216.
Toronto, 1997 isbn 0802009034.